

VASMEGYE

A VAS MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT MAGAZINJA 2022. JÚNIUS f e s vasmegye.hu

ÚJRA LÁTOGATHATÓ KIEMELKEDŐ NEMZETI ÉRTÉKÜNK, A FELÚJÍTOTT **JÁKI SZENT GYÖRGY-TEMPLOM**

BARANGOLÁS
A **MEGYEI ÉRTÉKEK** MENTÉN

ÉRTÉKEK ÉS FEJLESZTÉSEK VAS MEGYÉBEN

Egy-egy régió vagy megye értéktára sokat elárul az ott élők-ről is. Az egyik legszínesebb megyei értéktára Vas megyének van, hiszen a természeti kincseinktől kezdve az épített örökségen és híres szülőtteinken át, egészen a gasztronómiai különlegességeinkig találhatunk köztük kedvünkre való. Vas megye értéktáráról, az abban rejlő további lehetőségekről és az elmúlt hét év legjelentősebb megyei fejlesztéseiről *Majthényi Lászlót, a Vas Megyei Közgyűlés elnökét* kérdeztük.

Ezt a lapszámot a Vas megyei értékeknek szentelték, ezért először arra lennék kíváncsi, hogy Önnek mitől lesz érték egy érték?

A megyei értékek rendszerének van egy jogszabályi háttere, de a valódi jelentőségük ezeknek az értékeknek az, hogy rajtuk keresztül a szülőföldünkhöz kötődünk. Egy megyei érték attól megyei érték – a Jáki templomtól az egyházashetyei Berzsényi kultuszon át a Toronyi kenyérig –, hogy képes érzelmi kötődést kiváltani. A Vas megyeiek többsége – akiket közös identitás köt össze – szinte ugyanazokat az értékeket becsüli. A megyei értéktár magában hordozza a megyék megkülönböztető jegyeit, amely megmutatja mitől vasi és nem zalai, nem somogyi vagy éppen nem budapesti valami. Érdekes, hogy a vidéki megyék – Budapesttel és Pest megyével ellentétben, valószínűleg a kö-

zös identitás hiánya miatt – gazdagabb, több értékből álló érték-tárral rendelkeznek.

2020-ban a megyei önkormányzat megjelentetett egy könyvet Vas megyei értékek címmel. Vas megye milyen értékekben a legerősebb?

Második alkalommal került kiadásra a megyei értéktár-könyv és jól jelzi a téma iránti érdeklődést, hogy az első kiadáshoz hasonlóan a második is pillanatok alatt elfogyott. Ez egy tekintélyes kötet, ami bemutatja, hogy milyen komoly értéktár van Vas megyében. Ha belapozunk a kiadványba, akkor láthatjuk, hogy a megye szinte minden területéről, minden kategóriában jelentős számú megyei érték van és hogy milyen sokszínű az értékek rendszere. A megyei értéktárban nincsenek túlsúlyban az épített vagy természeti örökségek, és kellőképpen megjelennek a közösségi életre és hagyományokra jellemző értékek. Egyre inkább teret nyer benne a gasztronómiai terület, amely szerintem turisztikai szempontból is fontos. Úgy látom, egyre inkább kezdik felfedezni az emberek a gasztronómia közösségépítő szerepét. Ilyen közösségépítő ereje lehet a hagyományos kemencéknek, amelyekben a sütés-főzés csoportos élményt tud nyújtani a családoknak, barátoknak, vagy egy település lakóinak.

Nagyon szeretnénk, ha a településeinken épülnének ilyen kemencek, gazdagítva a gasztronómiai hagyományok megőrzését és a közösségi tevékenységeket.

A cél az, hogy a települések az ünnepeiket, programjaikat egy olyan közösségi térben tudják lebonyolítani, amely a lakosság számára kapcsolódási pontot jelent. Kiemelném az ilyenfajta közösségi élet megteremtésében úttörő szerepet betöltő viszáki Tündéerkertmozgalmat, illetve a Kaszás Attila Pajtaszínházat, amelynek ötlete és megvalósítása Szarvas József Kosuth-díjas színművész, Vas Megye Díszpolgára nevéhez fűződik.

Melyik az Ön által legtöbbet látogatott megyei érték?

Hetyén nem messze lakunk Dani uraság egykori szülőházától, a Berzsényi utcában. A munkahelyem, a Megyeháza a Berzsényi Dániel téren található Szombathelyen. Ha kitekintek az ablakon, Kiss György Berzsényi szobrát látom nap mint nap. Talán megbocsájtják nekem, ha a szívem Berzsényihez húz...

Már több gasztronómiai könyve is megjelent, így biztosra veszem, hogy van kedvenc gasztronómiai különlegessége a megyéből. Megosztaná velünk?

Ezeket a köteteket is a hagyomány tisztelete és a régi idők ételeinek rekonstruálása hívta életre. Remélem, nem egyedül vagyok vele, de az én egyik kedvencem a dödölle fokhagymás tejföllel, de egy őrségi tökösmákos rétesért is képes vagyok elugrani Óriszentpéterre, a Bognár Laciékhoz.

Mondana egy olyan megyei értéket, amely Ön szerint sokkal nagyobb érdeklődésre lenne érdemes, mint amit most kap?

Az ikervári Batthyány-kastély. Régóta szorgalmazom, hogy Nemzeti Emlékhellyé nyilvánítsák és valamilyen módon a Nemzeti Múzeum kötelékébe kerüljön, hogy emlékmúzeumot lehessen kialakítani a Batthyány-aknak, és nemzeti emlékhelyet a negyvennyolcas forradalomnak. Büszkék vagyunk arra, hogy Magyarország első felelős miniszterelnökét – Batthyány Lajos személyében – Vas megye adta az országnak.

A dunántúli megyék közül miben vagyunk erősek, miben tudnánk fejlődni és mi az, amit Ön szerint el kellene engednünk?

Vas megyének nincs oka szégyenkezni a Nyugat-dunántúli megyék között. Az elmúlt 10-12 év sikertörténet, a városok – Szombathely, Sárvár, Kőszeg, Kőrmend, Vasvár – járják a saját fejlődési pályájukat. Különböző intenzitással, de azért el lehet mondani, hogy Szombathely a maga ipari háttérével és helyzetével, valamint Sárvár és Bük a gyógyfürdőjével és turisztikai vonzerejével meghatározó szerepet tölt be a Nyugat-Dunántúl gazdasági életében.

Célszerű lenne kihasználni Vas megye aprófalvas településszerkezetéből adódó lehetőségeket. Ezeket a településeket kellene a következő évtizedben – az elmúlt hét év fejlesztéseit folytatva – oly módon támogatni, fejleszteni, hogy még vonzóbb legyen a vidéki élet. Az elmúlt években a megyei önkormányzat ennek érdekében komoly összegekkel támogatta ezeken a településeken – orvosi rendelők, bölcsődék, óvodák és iskolák létesítésével,

illetve korszerűsítésével – az alapinfrastruktúra fejlesztését. Példa erre Csákánydoroszló, ahol az iskola 1976-os megnyitása óta nem került sor semmilyen fejlesztésre, de az elmúlt ciklusban végre megújulhatott az intézmény, sőt új sportcsarnokot is avattak a településen, amellyel úgy gondolom, városi léptékű fejlesztés valósult meg.

A Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) keretében 2014 és 2020 között összesen 36,5 milliárd forint érkezett a megyébe. Sikerült az előzetes terveket megvalósítani ebből az összegből?

Úgy gondolom önmagáért beszél az a tény, hogy az eredetileg elnyert 21,1 milliárd forint olyan gyorsan és hatékonyan került felhasználásra, hogy sikerült további 15,4 milliárd forinttal megnövelnünk a megye TOP-os keretösszegét. A TOP források felhasználásában a megyék között Vas megye az élen van. Lakosságszám-arányosan nézve különösen előkelő helyen vagyunk. Büszkék lehetünk arra, hogy a TOP-os források felhasználásában a megyei önkormányzat és hivatala milyen nagy arányban valósított meg, illetve menedzselt projekteket, ezzel ugyancsak az élbolyhoz tartozunk.

Örvendetes, hogy számos olyan fejlesztés – oktatási intézmények, háziorvosi rendelők, ipari parkok, túraútvonalak, kerékpárutak, stb. létesítése, illetve felújítása – valósult meg, amelyek ténylegesen az itt élő embereket szolgálják. Ez köszönhető a ciklus eleji komoly paradigmaváltásnak, ugyanis azt a döntést hoztuk, hogy a támogatások odaítélésénél előnyben részesítjük a kisebb településeket. Lényegében ezzel egy kicsit megelőztük a Magyar Falu Programot itt Vas megyében.

Mi volt a legégetőbb probléma, hiányosság, amit ebből a forrásból tudtak megoldani?

A TOP indulásakor számos olyan vidéki közintézmény volt, amely fejlesztésre szorult. A legfontosabbnak azt tartom, hogy a köznevelési intézmények jelentős részben megújultak, amelynek eredményeként reménykedhetünk, hogy nem folytatódik a fiatalok elvándorlása ezekből a térségekből. Bízom benne, ha egy modern bölcsőde vagy óvoda áll rendelkezésre az adott településen, akkor a családok is a minőségi vidéki élet és a maradás mellett döntenek.

Van olyan jellegzetessége Vas megyének, amely alapján egyből lehet tudni, hogy hol vagyunk?

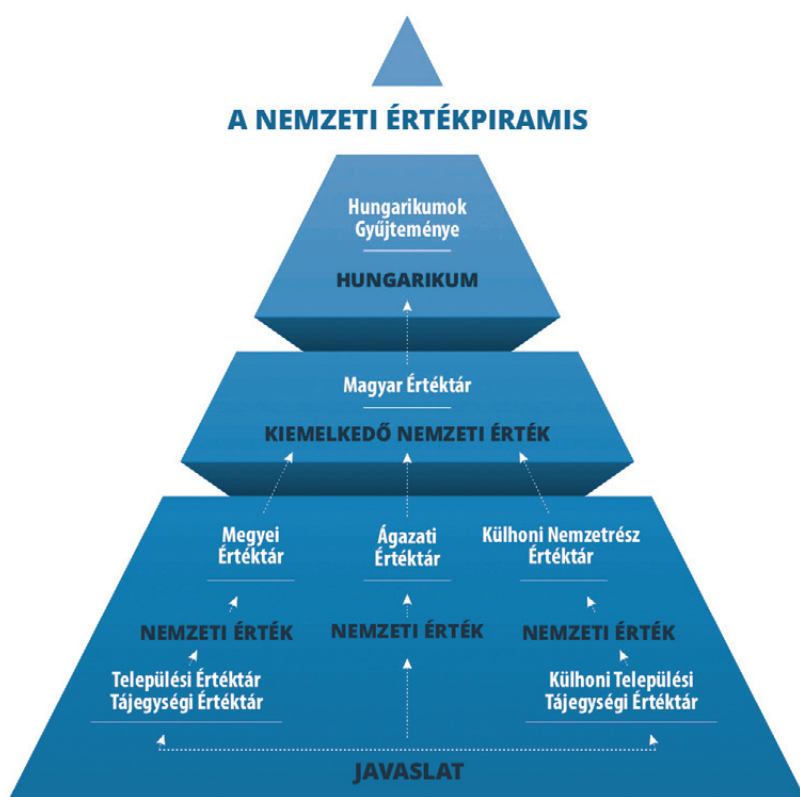
Persze több is van. Az Őrség szelíd lankái, a Ság hegy és a Kis-Somlyó szunnyadó vulkánja, az Írottköv rejtélyes völgyei, a Rába folyó vadregényes szakaszai, sejtelmes erdeink tiszta levegője mind-mind kirándulásra csábítanak. A turisztikai vonzerő részét képezik a történelmi eseményekre, a néphagyományokra és helyi termékekre alapozó programjaink. Ezek közé tartozik a szombathelyi Savaria Történelmi Karnevál, a Kőszegi Ostromnapok, a sárvári Nádasdy Történelmi Fesztivál, a celldömölki búcsújárás, a veleimi gesztenye-, a büki aratóünnep, a vasvári rétes-, az őrségi tök- és a sitkei rockfesztivál. Megyeszerte rendeznek pálinka- és szüreti fesztiválokat és számos borünnepet. Ezek mind – ha nem is a szó hivatalos értelmében, de – Vas megye értékei. Hisz azért vagyunk a világon, hogy valahol ott-hon legyünk benne...

MI AZ A VAS MEGYEI ÉRTÉKTÁR ÉS MI KÖZE A HUNGARIKUMOKHOZ?

A „Vas megye” legújabb lapszámának fő témája a Vas Megyei Értéktár, ezért szeretnénk röviden bemutatni Önöknek, hogy mit jelent az elnevezés, miért fontos, hogy az itt lakók közül minél többen a sajátjuknak érezzék.

A Vas Megyei Önkormányzat Közgyűlése 2013-ban hozta létre a Vas Megyei Értéktárat, mely azóta már több mint száz helyi értéket tart nyilván. Javaslatot bárki felterjeszthet az illetékes települési vagy tájegységi értéktárhoz egy szerinte arra érdemes épített

Az értéktár bizottságok bevonják munkájukba a helyi, illetve megyei közművelődési feladatellátás országos módszertani intézményét, továbbá értékek gyűjtésével, megőrzésével, hasznosításával foglalkozó országos és területi illetékességű szakmai és civil szervezeteket. A Vas Megyei Értéktár Bizottságnak jelenleg 6 tagja van. Néhány megyei értékről a későbbiekben részletesen is olvashatnak.

Ha egy érték bekerült az adott megyei (vagy ágazati, esetleg külhoni nemzetrészt) értéktárba, akkor kezdeményezhetik a Hungarikum Bizottságnál a Magyar Értéktárba való felvételt, azaz kiemelkedő nemzeti értékkel nyilvánítást.

Az Országgyűlés 2012-ben fogadta el azt a törvényt, amely lehetővé teszi, hogy a magyarság számára fontos értékeknek legyen egy hivatalos gyűjteménye. Ennek a gyűjteménynek a legmagasabb szintjén a *hungarikumok* helyezkednek el. Ez az átlátható hierarchikus rendszer egy úgynevezett *nemzeti értékpíramisba* rendezi a különböző értékeket, melynek segítségével jól lehet látni, hogy miként lehet egy helyi javaslatból hungarikum.

örökségről, kulturális hagyományról, természeti szépségről vagy éppen gasztronómiai különlegességről. Ez az első lépése a megyei értéktárba vagy akár a Hungarikumok Gyűjteményébe való bekerülésnek.

Utolsó lépcsőfokként szintén ehhez a bizottsághoz lehet benyújtani egy felterjesztést az adott érték hungarikummá nyilvánításáról, és ezzel egyidejűleg nyerhet felvételt a Hungarikumok Gyűjteményébe.

Hogy mindez miért fontos? Mert a minket körülvevő, esetleg általunk vagy a felmenőink által létrehozott helyi kulturális vagy gasztronómiai érték, épített örökség vagy természeti szépség nem csupán minket, de a közösséget is építi, összeköti. Ha látókörébe került és tud egy olyan értékről, mely még nem került felterjesztésre egyetlen értéktárba sem, Ön viszont érdemesnek találja rá, látogasson el a Vas Megyei Értéktár honlapjára és tegye meg az első lépést közös értékeink megóvása, ápolása érdekében.

ÚJRA LÁTOGATHATÓ KIEMELKEDŐ NEMZETI ÉRTÉKÜNK, A FELÚJÍTOTT JÁKI SZENT GYÖRGY-TEMPLOM

Az elmúlt 120 év legjelentősebb felújítási munkálatai hamarosan befejeződnek hazánk egyik legszebb és leghíresebb, román és koragót stílusú műemlékén. Húsvétkor már a helyreállított Szent György-templom belső terében tartották az ünnepi liturgiát.

pította Jáki Nagy Márton nemes, a környék gazdag földbirtokosa. A templomot 1256-ig építették, akkor szentelték fel. Ezt követően – egy korabeli oklevél alapján – 50 bencés szerzetes élt itt, ám a folyamatos tulajdonosváltások és a törökök ostroma miatt 1562-re megszűnt a szerzetesi élet, a kolostornak

síjták a liturgikus használat zavar talanságát, így például a padfűtést, hangosítást is. Újjáépítették a Szent Jakab-kápolnánál található támfalat, hogy megakadályozzák a domb erózióját, a kápolna elmozdulását, a talajnedvesség romboló hatása ellen pedig, a faragott kőelemek védelme érdekében sómentesíteni kellett

2018-ban kezdődött el a nagyszabású felújítás, amihez Magyarország Kormánya 2 milliárd forint támogatást nyújtott a Szombathelyi Egyházmegyének. A majdnem teljesen elkészült Szent György-templom mellett azonban még hátravan a nyugati kapuzat, valamint a Szent Jakab-kápolna helyreállítása, a templom környezetének rendezése, illetve egy új kiállítóépület létrehozása. A tervek szerint a teljes átadásra, így a projekt befejezésére jövőre kerülhet sor.

A hamarosan régi fényében tündöklő, teljesen megújult műemlék nemcsak Vas Megye Értéktárának ékköve, de megállja helyét a Kiemelkedő Nemzeti Értékek sorában is. A jáki templomot 1214-ben ala-

nyoma sem maradt. Szily János, Szombathely első püspöke javaslatára kezdtek el foglalkozni a leromlott állapotú templom helyreállításával, amelyre végül az 1900-as évek elején került sor, Magyarország ezeréves fennállásának emlékére.

A mostani felújítás nem csupán a Szent György-templom, a mellette álló Szent Jakab-kápolna, az Apáti-ház és az egykori kolostori gazdasági épületek helyreállítását jelenti, egy látogatóközpont is létesül, ahol megfelelő körülmények között bemutathatják a Ják nemzetség, a település és a templom, valamint a kolostor történetével kapcsolatos művészeti, történeti emlékeket. Emellett a templom és a kápolna esetében is bizto-

a falakat. A falkutatások során bizonyossá vált, hogy a 13. században emelt épületet megelőzte egy korábbi építmény, egy kisebb templom. A különböző restaurátori munkák mellett felújítják a Szent Jakab-kápolna tetőzetét is, valamint az Apáti-ház homlokzatát, gépészetét és elektromos rendszereit. Végül pedig megújul a templomdomb teljes környezete.

Megyei értékeink közt így ismét egy olyan megújulásnak örülhetünk, mely nemcsak a helyi hívő közösséget szolgálja, hanem azoknak is különleges élményt nyújt, akik műemléki, régészeti szempontból tartják fontosnak, vagy akik hétvégi kirándulásuk helyszínéül választják ezt a Vas megyei községet.

A MURAVIDÉKI MAGYAR ÉRTÉKTÁR

A Muravidék is a nagy Magyarország része volt, ami csak erősíti azt az érzést, hogy az ottani magyarság értékei legalább olyan fontosak, mint a határon belüli értékeink.

Vas megye és a Muravidék között évtizedek óta szoros együttműködés van mind a területfejlesztés, a kultúra, mind a gasztronómia területén. Egyértelmű volt így az is, hogy Vas megye támogatja és partnerként részt vesz a Muravidéki Magyar Értéktár létrehozásában. Ez, a külhoni értéktárak részeként jöhetett létre, amely az országhatáron túl, egy adott ország területén élő magyarságra jellemző nemzeti értékek közül, az adott Külhoni Nemzetrezs Értéktár Bizottság által külhoni értéknek nyilvánított értékek adatait tartalmazó gyűjtemény. Ezt minden, a Magyar Állandó Értekezleten részt vevő külhoni szervezet – vagy szervezetek – a saját országuk vonatkozásában létrehozhat.

Lássunk néhány muravidéki értéket, melyek kellemes úticélok lehetnek a tavaszi-nyári időszakban.

Lendvai vár

A lendvai vár a Muravidék és a szlovéniai magyarság egyik legfontosabb épülete. A Lendva-hegy egy 266 méter magas, stratégiai jelentőségű pontján áll, ahonnan kiválóan belátni az egész

vidéket, sőt a szomszéd országokkal határos területeket is. A hófehéren ragyogó, tiszteletet parancsoló épület magasztos látványa az, amely először rabul ejti az ide érkező utazók tekintetét. Fontos végvár volt, jelentős szerepet töltött be a török elleni védekezésben a 16-17. században. Olyan jelentős magyar arisztokrata családok birtokában volt, mint a Bánffyok, Nádasdyak, Esterházyak.

1972-től a várkastély a Lendvai Galériának és Múzeumnak nyújt méltó helyet, több ezer értékes tárgyat, művészeti alkotást, fotót és dokumentumot őriz a muravidéki magyarság történetére és néprajzára vonatkozóan. 1200 négyzetméternyi állandó kiállítás formájában mutatja be a vidék történelmét, néprajzát és művészetét.

Hetési szoknyásharangok

A hetési fa haranglábak, szoknyásharangok elválaszthatatlanul hoz-

zátartoznak a hetési falvak arculatához. Fontos népi építészeti és építészettörténeti emlékek. Az ácsolt haranglábak között egy önálló al-típust képeznek a Kárpát-medencében, tetőszerkezetük jellegzetes

szoknyás kialakítású, ami népi elnevezésüket is adta. Tágabb környezetünk az Őrség, Göcsej és Hetés vidéke, Kárpát-medence-szerte a haranglábakban leggazdagabb területnek számít. Az egykori Zala megye területére vonatkozóan közel 80, Vas megye területén pedig mintegy 30 harangláb maradt fenn. Ez valószínűleg abból fakadhat, hogy az említett vidék igen gazdag volt erdőségeiben, fában. Kámaházán és Göntérházán biztosan találunk szoknyásharangot, de érdemes felkeresni a többit is.

Muravidéki tökmagolaj

Nincs is jobb annál, amikor kirándulás, túrázás után az ember kellemesen elfáradva betér egy pincébe, kisebb vendéglátóhelyre és a helyi termesztésű kulináris élmények által újra erőre kap. Ha mindezt a Muravidéken tesszük, biztosak lehetünk benne, hogy tök-

magolaj, a hetési gasztronómia egyik meghatározó alapanyaga, szinte mindenhol kerül elének. Nem is érdemes kihagyni, hiszen amellett hogy finom, az egészségre is kifejezetten jó hatással van.

BARANGOLÁS A MEGYEI ÉRTÉKEK MENTÉN

A tavaszi, nyári időszakban jólesik minél több időt a szabadban tölteni, friss levegőt szívni, élvezni a természet közelségét. Ez az igény az elmúlt két év „covidos bezártsága” miatt talán még nagyobb lett az emberekben.

Szerencsénkre, Vas megye természeti és egyéb adottságai rengeteg szabadidős lehetőséget kínálnak nekünk a könnyed, délutáni andalgós sétától az akár egész napos kirándulásig. Összeszedtünk néhány igazán kellemes úticélt a megyéből, amelyek már hivatalosan is megyei értékeink részét képezik. Barangoljanak hát megyei értékeink mentén!

Kámoni Arborétum

Dr. Saághy István, az arborétum alapítója 50 éven át alakította szenvedéllyel és nagy tudással, ezt a kezdetben csupán néhány hektáros területet. Európai útjairól gyakran tért vissza egy-egy különleges növénnyel. Nemesítéseinek csúcsteljesítményét 1917-ben érte el, amikor a világon elsőként sikerült az amerikai *Picea* fajt kínaival kereszteznie, ennek eredménye lett a *Picea x saághyi*. Ez a róla elnevezett fe-

nyőhibrid-faj ma is megtekinthető az arborétumban.

A Kámoni Arborétumot 2010-2011-ben teljesen felújították, azóta a bejárata a Szent Imre herceg utca öblében álló új, Ökoturisztikai Látogatóközpont. A központ teljesen akadálymentes és megfelel a 21. századi igényeknek. A felújítást követően a kert növényállománya mintegy 21.000 db új egyeddel bővült és itt található az ország legnagyobb fenyő-, rhododendron- és azálea-gyűjteménye. Emellett itt tekinthető meg a magyar nemesítők fajtáiból kialakított lombos- és fenyőgyűjtemény. A kert új látványossága lett a tóban visszatükröződő dendrokolor sziklakert. A régi, idős egyedek környezete kitisztult, a felújított gyöngykavicsos ösvények sétára hívogatnak. Megújult az Öreg-tó partján álló zenepavilon is, de az élményt az utak mentén elhelyezett ismeretterjesztő táblák, játékok és új madáretetők teszik teljessé. A Kámoni Arborétum a nyári időszakban 9 órától estig várja a látogatóit.

A gencsapáti Szentkút és az „Ördögkő”

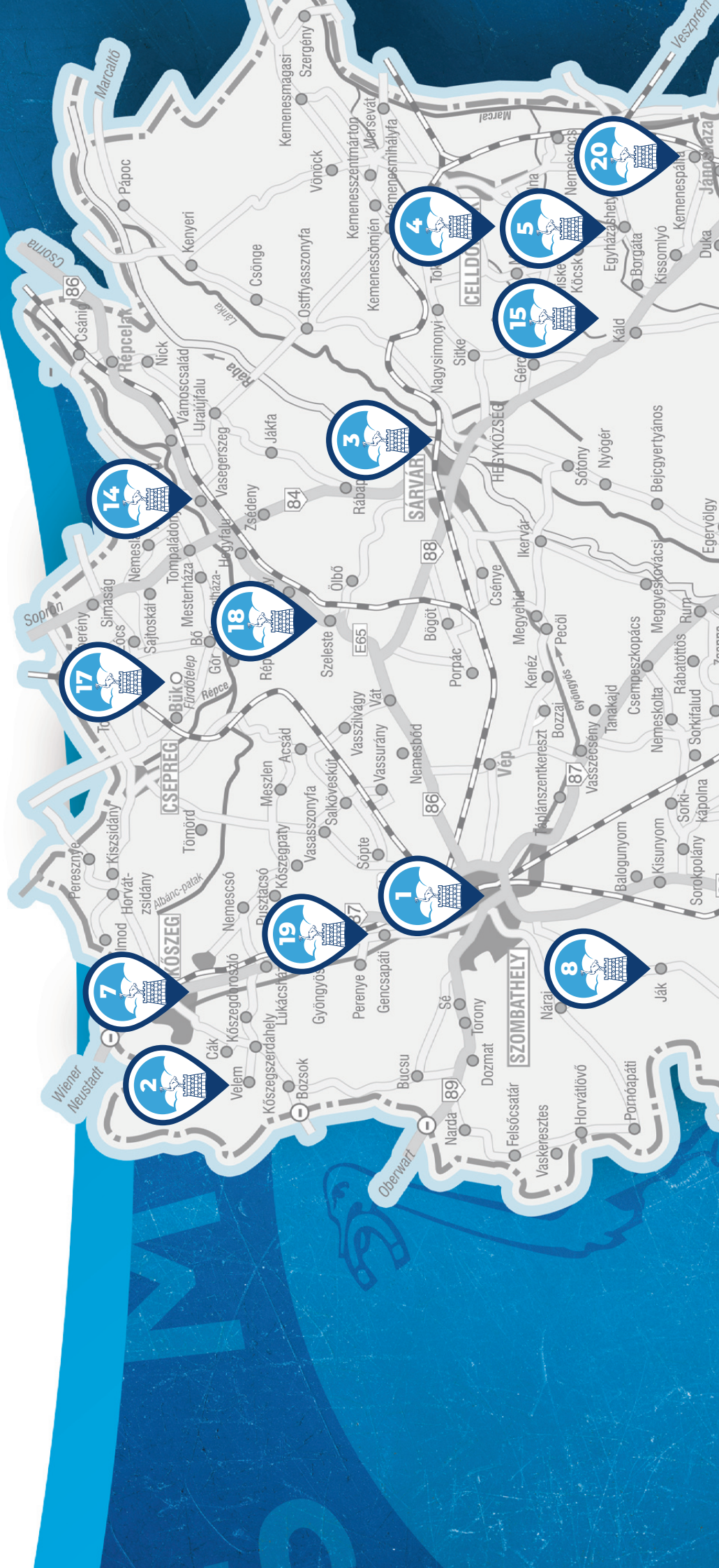
Már 1756-ból vannak feljegyzések a Gencsapátiban található Szentkútról, ahol egy domb oldalán bővizű forrás található. Török Mihály és László Katalin a forrás fölé később kápolnát építettek hálából annak emlékére, hogy világtalan gyermekük szemei a forrás vizétől megnyíltak. Nem sokkal később, három keresztfából álló Kálvária is került a kápolna mellé, majd még 14 kisebb stációs kápolna is helyet kapott itt, Jézus szenvedésének egyes jeleneteit ábrázoló szoborcsoportokkal. Hagyomány, hogy a környékbeli hívek több egyházi

VAS MEGYEI ÉRTÉKTÁR

VÁLOGATÁS

1. Szombathely – Sárkány Boldogasszony Székesegyház
2. Velem – Szent Vid kápolna
3. Sárvár – Nádasdy vár
4. Sághegy – a kráterével és a Trianoni emlékeresztrel
5. Egyházashetye – Berzsenyi kultusz
6. Velemér – Szentháromság templom
7. Kőszeg – középkori város és középkori védművei
8. Ják – Szent György apátsági Templom és a Szent Jakab kápolna
9. Szentgotthárd – A ciszterek kolostora és a Nagyboldogasszony Plébániatemplom
10. Körmen – Bathány-Strattmann kastélyegyüttes
11. Jeli Arborétum
12. Vasvár – a Szentkút és a búcsújárás hagyományai
13. Győr – Az 1706-os Győrvári csata emlékének megőrzése
14. Vasegerszeg – a Markuszovszky kultusz ápolása
15. Káld – Farkas erdő
16. Szalafő – Pityerszer Őrségi Népi Műemlékegyüttes
17. Bükfürdő
18. Szeleste – Arborétum
19. Gencsapáti – Ördögkő és Szentkút
20. Jánoshegy – Erdődy-Choron-kastély

ünnepek alkalmával is felkeresik a helyet. Gencsi értékünk több felújításon is átesett már, így ma egy szépen rendezett környezetben van lehetőségünk a kellemes sétára.

Itt található a titokzatos Ördögkő is, melyhez több szolás és legenda kapcsolódik. A kő római oszlop töredéke, mely 1907 óta áll mostani helyén, a dűlőúton. A néphit azt tartja, az ördögök veszekedés közben dobták oda, az egyik rá is ült, ennek nyoma a rajta lévő mélyedés. A Nyugat-Dunántúlon több ilyen „titokzatos kőről” is lehet tudni, de van, amelyiknek már csupán az emléke él, ezért is érdemes a gencsapáti Ördögkövet személyesen is szemügyre venni.

A Katonák útja és a Vasvári sánc

A Katonák útja egy olyan ősi kereskedelmi és hadi út, amely a Rába és a Zala mocsaras völgyei között kiemelkedő Vasi-Hegyhát platóján mint természetes közlekedési csatornán vonult végig. Az útvonal eredetileg a Dunántúl központi területeiről indult, pontos nyomvonala nem ismert, a Hegyháton azonban ma is nyomon követhető dűlőutak, erdei utak és részben közutak formájában a Jeli Arborétumtól egészen az Őrségig, vagyis Szőcégig, illetve a Vadása tóig. Az út végső pontja Észak-Itália volt, így kezdetben kalandozó magyarok is használták itáliai hadjárataik során, később pedig többször vonultak rajta ellenséges és magyar hadak egyaránt. Kereskedelmi használatra a késő középkori adatok utalnak, ekkor olasz marhakereskedők hajtottak itt csordákat Itália irányába. Az útvonal távolsági használatának a török hódoltság vetett véget.

A Vasvári sánc a korai magyar határvédelem dunántúli szakaszának részeként, a Katonák útja vé-

delmére épült fel a X. század második felében. A föld-fa szerkezetű sáncépítmény mintegy 8 kilométer hosszan futott és lényegében lezárta a Hegyhát teljes platóját a Vasvár-Győrvár vonalban. A sánc Vaskapu környéki szakaszát 2000-ben rekonstruálták, majd parkerdő és tanösvény is létesült körülötte. Ilyen méretű és állapotú határvédelmi építmény máshol nem maradt fenn. Ha ide ellátogatnak, nemcsak egy egyedi történelmi emléket, értéket láthatnak, hanem a számos turista útvonal közül választva további túrákat is tehetnek.

Velem: Szent Vid

Velemi megyei értékünk az egyik legkedveltebb helyi kiránduló-

helyen, a Kőszegi-hegységben található. Az 589 méteres Szent Vid-hegy tetején álló kápolna és környéke Közép-Európa egyik legismertebb bronzkori régészeti lelőhelye. A község felett őrsemként magasodó kápolnát gyalog és autóval is könnyen meg lehet közelíteni. Népszerűségét a páratlan kilátás és a gyönyörű erdei környezet magyarázza. Volt itt kiterjedt és nagy jelentőségű városias település, de őrtorony is, amely a hegyek lábánál futó Borostyánkő utat és a közeli Savaria vízellátását biztosító vízvezeték-rendszert ellenőrizte. Ha ezt az úticélt választják hétvégi kirándulásukhoz, szinte érezni fogják, ahogy a történelem megmozdul a talpuk alatt.

A HARGITA MEGYEI ÉRTÉKTÁR

Vas megyének 2017 óta testvérmegeje az erdélyi Hargita megye. Ez a két megye van talán a legmesszebb egymástól, ahol a helyiek zöme mégis magyarul beszél. Ennek megfelelően Hargita megye is rengeteg olyan értékkel bír, ami a magyar nemzetet gyarapítja.

A Hargita Megyei Értéktár Bizottság a mai napig már 140 értéket vett fel a listájára. Mindenkinek Hargita megye jut eszébe, ha a csíksomlyói búcsúról, a Békás-szorosról, a Szent Anna-tóról, a szárhegyi Lázár-kastélyról, a madéfalvi veszedelemről, a kőrispataki szalmakalapról, a szejkétfürdői székelykapu-sorról, a székelyderzsi unitárius templomról, a gyimesi népzénéről, néptáncról hall. Ezek mind olyan értékek, amelyekre büszkék a helyiek, de magukénak érzik a szűkebb és tágabb környezetük lakói is, ugyanis ezek az értékek beépültek kulturális identitásukba.

Lássunk most kettőt a helyi értékek közül, amelyek akár egy erdélyi utazásra is okot adhatnak.

Csíksomlyói kegytemplom

A jelenlegi barokk stílusú csíksomlyói kegytemplom építése 1830-ban fejeződött be, ugyanis ekkorra készült el két jellegzetes tornya. Az új épületbe az elbontott, régi templom kőanyagát is beépítették. A homlokzatot díszítő Mária szobrot 1837-ben helyezték fel mostani helyére. A kegytemplom legnagyobb értéke a főoltáron álló reneszánsz stílusú Mária-szobor. A Napba öltözött Asszonyt ábrázoló szobor az 1510-1520-as években készült. A csíksomlyói kegytemplom és ferences kolostor

immáron több száz éve jelképe nemcsak a keresztény vallásnak, de a helyi és nemzeti hovatartozásnak is. Vallási, történelmi, művészeti, művészettörténeti gazdagsága fontos részét képezi nemcsak a helyi, de határokon túli kultúráknak.

A csíksomlyói búcsújárás évszázadokra nyúlik vissza, ma már több százezer keresztény zarándokol el Csíksomlyóra, keresztény felekezeti hovatartozás nélkül. Mivel a kegytemplom már jó ideje nem tudta befogadni a mind nagyobb létszámú zarándokokat, a templom fölött magasodó hegy nyergébe ol-táremelvényt építettek, a Hármashalom oltárt, ahol 2019-ben Ferenc pápa is misézett.

Szejkétfürdői

Orbán Balázs síremlék

A székelykapu a nagy, fedeles, kötött, többnyire díszített kapuépítmény általános megnevezése. A kapuk a székely porták sajátos építményei és kulturális örökség tekintetében értéket képviselnek. A galambbúgos nagykapuk legtovább Székelyföldön maradtak meg. A székelykapuk székenként különbözőek, így a háromszékiek méretükben nagyobbak, a csíkiak faragott díszítésűek, az udvarhelyszékiek pedig faragottak és festettek is. A székelykapu státuszszimbólum volt, tanúskodott állítatójának vagyoni helyzetéről. A kapu jellegzetes részei a kapulábak, a hónaljkötések, a kaputükör, a kontyfa, a galambdúc és a zsindeletető. A szejkétfürdői székelykapu-kiállítás a székelyudvarhelyi Haáz Rezső Múzeum néprajzi gyűjteményének szabadtéri részén tekinthető meg. A kiállítás 14 kötött kaput vonultat fel, ezek közül a legrégebbi 1818-ban készült és Fenyédről származik. A kapuk közül a leghíresebb az Orbán Balázs sírja előterében felállított, Orbán Balázs által birtokolt 1888-as székelykapu. A többi kapu udvarhelyszéki településekről, így például Székelyudvarhelyről, Küküllőke-ményfalváról, Tibódról, Csehétfalváról, Kadicsfalváról származik.

LEZÁRULT A RÉGI ÉS ELKEZDŐDÖTT AZ ÚJ TÁMOGATÁSI CIKLUS

A megyei önkormányzatnak a 2021-es év a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) keretében folyamatban lévő fejlesztések megvalósításáról és a maradványösszegek terhére megnyitott további pályázati felhívások lebonyolításáról szólt. Emellett azonban már az új EU-s programozási ciklusra is fel kellett készülni.

tében 2021 nyarán még 3,7 milliárd forint értékben született támogató döntés, így 26 település kezdheti meg (vagy éppen folytathatja) víz-elvezetési rendszereinek megújítását. A klímaváltozással összefüggésben a csapadék eloszlása és intenzitása érzékelhetően megváltozott megyénkben is, így a vízgazdálkodási rendszerek megfelelő állapota egyre inkább kulcskérdéssé válik a településeken. Fontos szempont a rends-

korszerűsítését finanszírozta, így 19 db oktatási intézmény vált korszerűbbé. Az önkormányzati épületek energetikai fejlesztésével összesen évente 3200 tonna széndioxid-megtakarítás érhető el a megyében.

Az általános iskolákhoz képest – melyek alapvetően központi, ágazati programokból fejleszthetők – óvodákra és bölcsődékre nagyobb összegeket juttatott a megyei program. Az új bölcsődékkel együtt 60 intézmény újulhat meg, vagy éppen indulhat el a TOP keretében.

Háziorvosi rendelők fejlesztésére is jutott forrás, az erre a célra szánt 600 milliós keretből 20 háziorvosi rendelő épületét újították meg a megyében, a pénzből orvosi eszközök lecserélésére is futotta.

A közintézmények megújítása mellett a nagyobb települések gazdasági infrastruktúra fejlesztésére is pályáztak. Főként ipari parkokat alakítottak ki, illetve a hagyományos piactereket korszerűsítették a járási központokban. A gazdaságfejlesztési forrásokból turisztikai beruházások is finanszírozhatók voltak, vízparti fejlesztések, kerékpárutak és túraútvonalak is szerepeltek a támogatott projektek között.

A program támogatta a városközpontok megújítását is, de – mivel a klímavédelem ennél a pályázati kiírásnál is előtérbe került – azzal a feltétellel, hogy a beruházások során nemcsak térkövezés, de zöldfelületek fejlesztése is történik.

A biztonságos kerékpározás érdekében a megye legforgalmasabb útjai mentén, főként a Szombathelyre bevezető utak mellett bi-

A megújult egerőlgői iskola épülete

A 2014-2020 közötti program keretében az eredetileg megítélt 21,1 milliárd forint megyei keretösszeget további 15,4 milliárd forinttal sikerült növelni, így csak a TOP keretében közel 250 fejlesztés nyert támogatást a program 2015. évi indulása óta, melyek döntő részében a beruházás befejeződött. Szombathely városa pedig 17,2 milliárd forintos külön kerettel gazdálkodhatott.

A megyében a kifutó program utolsó ízben a települések belterületi csapadékvíz-elvezetési rendszereinek rekonstrukciójára vonatkozó pályázati felhívás ismételt megnyitását tette lehetővé, melynek kere-

zerek optimális méretezése, hiszen egy-egy térségben a villámárvizekkel akár 80-100 mm-es, özönvízszerű esőzésekkel, és a hosszan elnyúló aszályos időszakokkal egyaránt számolni kell, így nemcsak a víz elvezetése és az ingatlanok megvédése, de a térség vízháztartásának javítása, a víz tározása is előtérbe kerül mint fejlesztési cél.

A TOP fejlesztései között központi helyet foglalnak el a középületek energetikai korszerűsítését célzó projektek. Az erre a célra rendelkezésre álló 4 milliárd forintos keret több mint fele vidéki iskolák hőszigetelését és fűtés-

cikliutak épültek, összesen 17 kilométer hosszan, melyet további források bevonása eredményeként a Balogunyom-Szombathely, illetve a Vép-Szombathely közötti szakaszok finanszírozásával tovább bővíthetünk.

Komoly problémát jelentett a fejlesztések megvalósítása során, hogy az építőipari piac telítettsége – párosulva a munkaerő-hiánnyal – erősen felhajtotta az árakat. Így, szinte minden beruházó szembesült azzal a problémával, hogy a költségek túllépték az eredetileg elnyert támogatást és az egyébként 100%-os támogatás mellé jelentős mértékű önerőt is kellett biztosítaniuk. A megnövekedett költségekre indokolt esetben kiegészítő támogatás is igényelhető a Pénzügyminisztérium vagy a Kormány egyedi döntésével. Ilyen típusú pótlólagos forrás biztosításáról már 64 projekt esetében történt meg a döntés, összesen 1,3 milliárd forint értékben.

A megvalósuló projektek közül 118 db (összesen 16,2 milliárd forint összköltségű beruházás) esetében a Vas Megyei Önkormányzat, illetve annak hivatala segíti a települési önkormányzatokat az adminisztráció, a projektmenedzsment teendőiben.

A megye településeinek több mint felében történt tehát fejlesztés

a TOP keretében, de a Magyar Falu Program lehetőségeivel párosulva a megye szinte minden településén látványos fejlesztések történtek a 2014-2020 közötti időszakban.

A program sikerét és jelentőségét felismerve Magyarország Kormánya a 2021-2027 közötti új EU-s programperiódus keretében is lehetőséget biztosít az önkormányzati fejlesztések hasonló módon történő finanszírozására. Így a TOP folytatásaként a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program Plusz (TOP Plusz) fogja támogatni a települési önkormányzatok beruházásait. Emellett jelentős források érkehetnek az önkormányzatokhoz az ún. Helyreállítási és Ellenállóképességi Eszköz (RRF) keretében is.

Az új támogatási ciklus indulásához kapcsolódóan, 2020 őszén a Vas Megyei Önkormányzat kérdőíves megkeresés keretében felmérte a települések igényeit. Ennek alapján megtörtént a 2014-ben elfogadott területfejlesztési koncepció felülvizsgálata és aktualizálása, amelyet a megyei területfejlesztési program kidolgozása követett. Ezen dokumentum célja a területfejlesztési koncepcióban meghatározott célkitűzések és a megye területén megvalósítani

szándékozott fejlesztések, programcsomagok összekapcsolása, a beavatkozások stratégiai megalapozása. A program definiálja a fejlesztési prioritásokat és az azok kibontását célzó intézkedéseket, beavatkozásokat, amelyekhez konkrét forrásigényt, kimeneti mutatókat rögzít és definiálja a lehetséges kedvezményezettek, valamint területi megkötések körét.

A programozás következő lépéseként Vas Megye Integrált Területi Programjának (ITP) megújítása jelentkező feladatként, amely már a TOP Plusz konkrét pályázati lehetőségeinek keretrendszerét határozza meg. A fejlesztési célterületek mentén összesen 45,1 milliárd forint forrás kihelyezésére nyílik lehetőség a megyében (az összeg tartalmazza a Szombathely számára, saját városfejlesztési stratégia alapján felhasználható 13,4 milliárd forintot is). Mindemellett elkészült Vas Megye Kerékpárforgalmi Főhálózati Terve is, amely azonosította a legfontosabb közlekedésbiztonsági, illetve turisztikai szempontból leginkább indokolt kerékpárút-szakaszokat a megyében.

A megyei programozási folyamat sikeresen lezajlott, az alapküldetéseket a megyei közgyűlés, illetve – az integrált területi program esetében – a Kormány is jóváhagyta, így zöld lámpát kaphatnak az új időszak pályázati felhívásai. Ezek közül az elsők – az energiakorszerűsítés, a közterületek és települési infrastruktúra fejlesztés, valamint a bölcsőde- és óvodafejlesztés – megvalósítása már folyamatban van. A cél az, hogy ezeket a következő hónapokban továbbiak is kövessék, így a feltárt fejlesztési igények mind nagyobb mértékben és minél hamarabb támogathatók legyenek.

VASI RECEPTEK

TEJSZÍNES-GOMBÁS HARCSA DÖDÖLLÉVEL

A harcsaszeleteket vagy filé-darabokat finoman besózzuk, kissé fokhagymázzuk, állni hagyjuk. Kevés zsíron (vajon) finomra vágott vöröshagymát pirítunk, majd belehelyezzük a harcsadarabokat. Amikor mindkét oldaluk kissé megpirult, rászórunk karikára vágott gombát, megvárjuk, míg levet ereszt és felöntjük tejszínnel. Sózzuk, pár percig pároljuk, a végén ízlés szerint fűszerezük borssal, kaporral, metéltóhagymával, de akár őrölt paprikával is.

A dödölléhez a meghámozott burgonyát kockákra vágva főzzük annyi sós vízben, ami éppen ellepi. Ha megfőtt, a tűzön hagyva vízzel együtt összetörjük, elkeverjük annyi liszttel, hogy sűrű állagú legyen, majd serpenyőben, olajos kanállal galuskákat szedve belőle, zsíron kisütjük. Pirított hagymával, szalonnával megszórhatjuk.

ŐRSÉGI TÖLTÖTT KÁPOSZTA

Hozzávalók (6-8 főre):

- ▶ 1 fej savanyított káposzta
- ▶ 1 kg szeletelt savanyított káposzta
- ▶ 10 dkg hajdina vagy rizs
- ▶ 60 dkg darált sertéshús
- ▶ 1 közepes fej vöröshagyma apróra vágva
- ▶ 2 egész tojás
- ▶ só, őrölt bors, őrölt kömény, őrölt pirospaprika, 3-4 babérlevél
- ▶ 1 gerezd fokhagyma
- ▶ füstölt kolbász, szalonna, sonkadarabkák
- ▶ a felöntéshez víz
- ▶ tejföl

A töltelékhez a savanyított káposztalevelek vastag részét levágjuk és az alábbiakkal töltjük: 60 dkg darált sertéshús, 10 dkg hajdina vagy rizskása félpuhára főzve, 1 közepes fej vöröshagyma apróra vágva és zsíron üvegesre sütve, só, 2 egész tojás, bors, fokhagyma, őrölt kömény.

A töltelék megfőzzük a következő alapkáposztában. Fazékban felteszünk friss savanyú káposztát (ha túl savanyú, kissé kimossuk), vízzel felöntjük (épp, hogy ellepje) és teszünk bele sertés bőrkét, füstölt kolbász (szalonna, sonka) darabokat. Jó fél órás főzés után elhelyezzük a fazékban a töltelékeket a következő módon: alulra egy réteg alap káposzta kerül, rá egy réteg töltelék teszünk, és így rétegezzük, amíg a fazék meg nem telik. Feltöltjük vízzel, hogy a káposztát ellepje, fűszerezük piros paprikával, babérlevéllel és sóval. Szép lassan, egy-másfél órát főzzük. Ha elkészült, tehetünk rántást a káposztára, de tálalhatjuk rántás nélkül, tejföllel is.

RÁBAMENTI HALÁSZLÉ

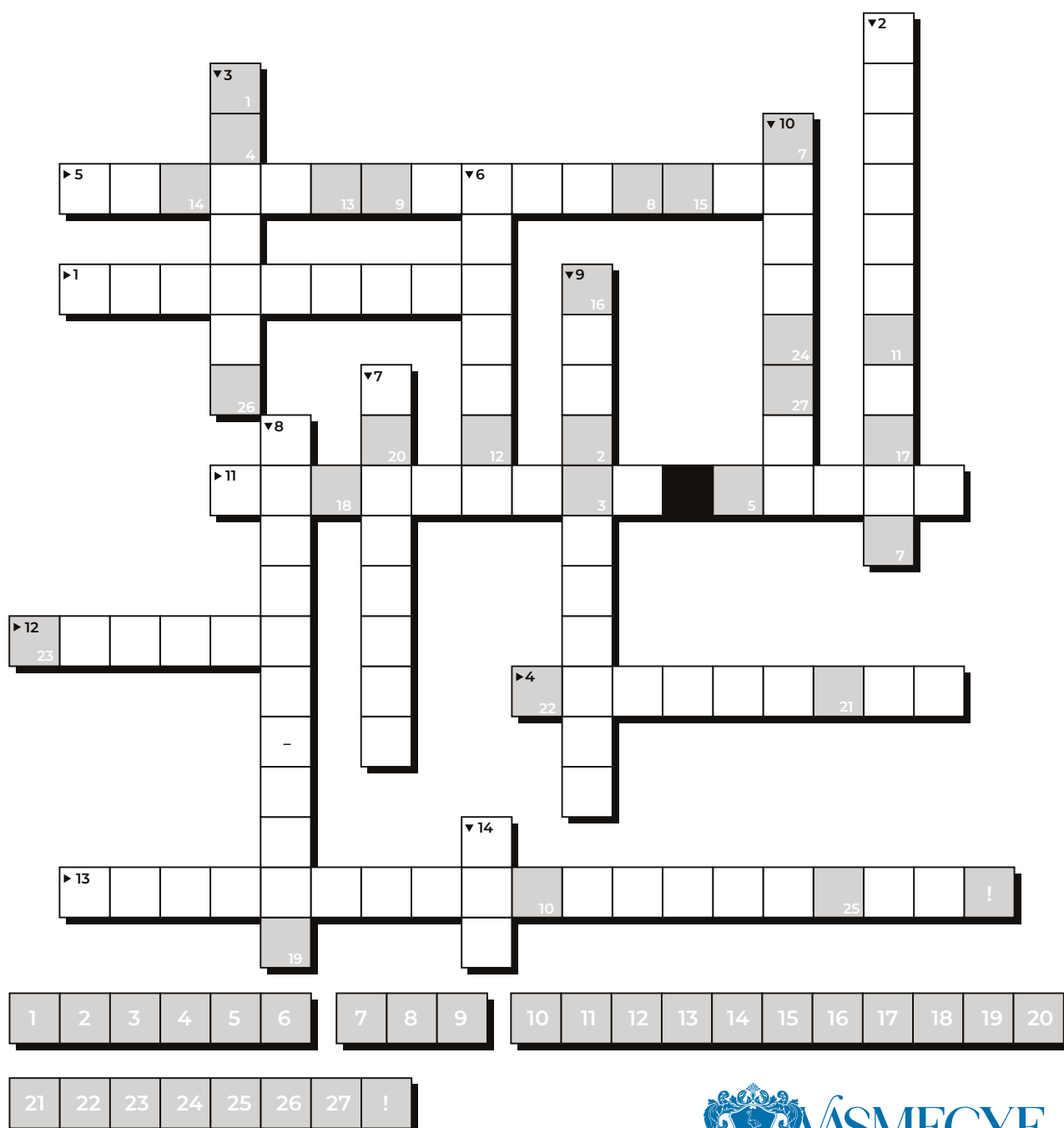
Hozzávalók:

- ▶ 1 db kb. 2-3 kg-os ponty
- ▶ 0,5 kg apróhal (keszeg, kárász, törpeharcsa)
- ▶ 2-2 db paprika, paradicsom
- ▶ 3 fej közepes vöröshagyma
- ▶ 4-5 gerezd fokhagyma
- ▶ 1 dl száraz fehérbor
- ▶ só, pirospaprika

A pontyot megtisztítjuk, fejét, farkát, uszonyát levágjuk. A törzset ujjnyi vastagságban patkókra vágjuk és lesózva félretesszük. A megtisztított apróhalból és a ponty leeső részeiből a zöltségek hozzáadásával alaplevet készítünk. Amikor a halhús a csontokról leválik, átpasszírozzuk.

Az így kapott maszszát felengedjük vízzel és felforraljuk. Amikor habjára forrt, rászórjuk a pirospaprikát és beletesszük a pontypatkókat, majd beleöntjük a bort és készre főzzük.

1. Egyházmegyénk főpásztorának lakhelye
2. Tanösvény Velemér és Gödörháza között
3. Ennek az élőlénynek van fesztiválja Celldömölkön
4. Latinul faiskolát jelent, megyénk többel is ékes
5. Bükkfaféle, termését a cáki pincék is őrizték
6. Vele küzdött meg a jáki templom védőszentje
7. Körmend izgalmas zenei fesztiválja
8. Megyénk legnagyobb összefüggő erdőtömbje
9. Magyarország egyik legnagyobb játszótere
10. Faludi Ferenc szerzetes-költő „rendje”
11. Mártírsorsú miniszterelnök, vasi birtokos
12. A sárvári Fekete bég lándzsája e „szerkezet” része
13. a megyeszékhely nyári programsorozata
14. Kőszeg legkeresettebb exportcikke a közép- és újkorban

Kiadó:

Vas Megyei Önkormányzat

Felelős kiadó:

Majthényi László, közgyűlési elnök

Felelős szerkesztő:

dr. Balázs Péter, megyei jegyző

Főszerkesztő:

Kirschner-Briski Barbara

A lapszám elkészítésében közreműködött:

Németh Zsuzsa, Őri Istvánné,
dr. Palotai Péter, Polgár András

Fotó:

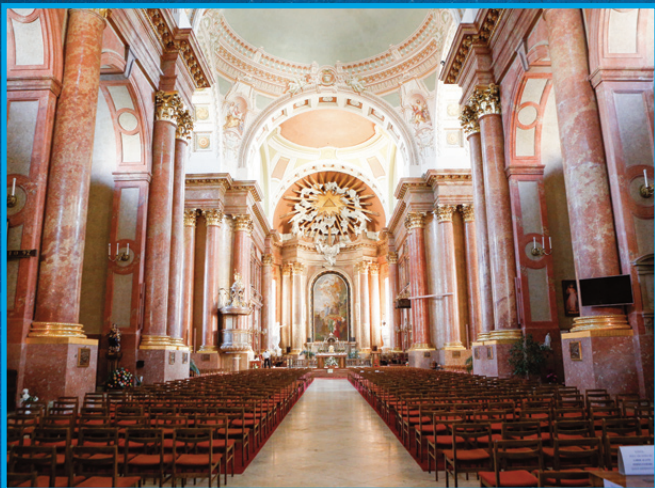
Cseh Gábor

Nyomdai előkészítés:

Geo-Grafit Bt.

Nyomdai munkák:

Kajt-Art Kft.

Jelen kiadvány a TOP-5.3.2-17-VS1-2021-00001 azonosítószámú, Közös jövőnk Vas megye elnevezésű projekt keretében valósult meg.

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE